

Galpert Tilda

Ez a kép Ungváron készült rólam, 1945-ben. Amikor hazaértünk [a deportálásból], Ari már a Szovjet Hadseregben volt [akkor még: Vörös Hadsereg]. Ez 1945-ben volt. Írtam neki, de a levelek akkor sokáig voltak úton. Az első levelét 1945. november hatodikán kaptam meg. Csak ennyi idő elteltével tudta meg, hogy élek. Végig leveleztünk. Elküldtem neki a fényképemet, ami akkor készült, mikor hazaértem, ezt írtam rá: 'Az én drága Arimnak'. Ari megőrizte a fényképet, most pedig a családi albumban van. Arival 1941-ben ismerkedtem meg Roth nagybácsikám gyárában, ahol 1939-ben lettem gyári munkás. Arit 1941-ben vették föl Roth gyárába műszerésznek, és mi 1943-ban már jóban voltunk. Húsz évesek voltunk akkor. Együtt dolgoztunk, minden nap találkoztunk, sétáltunk munka után. Mi már akkor elhatároztuk, hogy a sorsunkat összekötjük, de a körülmények nagyon nehezek voltak, és nem volt mód erre. Vártuk, mi lesz. Egy idő után kezdtek mondogatni, hogy koncentrációs táborba visznek minket. Aztán hivatalosan is fölszólítottak, hogy készítsünk össze valamennyi élelmet az útra, de ne sokat. Aztán a gettó összes lakóját beterelték egy téglagyárba. És ott, a téglagyár udvarán, nem is tudom, hány napot a szabad ég alatt töltöttünk. Onnan a vagonokhoz hajtottak minket, és Auschwitzba szállítottak. Zsúfolt vonaton utaztunk körülbelül egy hétig. Ételt egyáltalán nem kaptunk az úton. Ez 1944 áprilisában volt [A munkácsi zsidókat május 19--24. között deportálták, kilenc transzportban. -- A szerk.]. Amikor megérkeztünk a koncentrációs táborba, fogalmunk sem volt, hogy hova érkeztünk. Később tudtam meg, hogy Auschwitzba. Három hónapig voltunk ott, kimerítő munkát végeztünk, éheztünk. Ez az életem nagyon nehéz szakasza, képtelen vagyok mindezt újra fölidézni. Aztán engem a

barátnőmmel együtt átvittek egy munkatáborba, Reichenbachba. Ez a város 1945 után Kelet-Németországhoz került. Ott már valamivel jobb körülmények között éltünk. Rádióalkatrészeket szereltünk össze. A munka nem volt nagyon megterhelő, de éhezünk, és borzasztóan le voltunk gyengülve. 1945. május nyolcadikán észrevettük, hogy nincs őrség a lágerben. Az utcákon szovjet tankok jelentek meg. Így tudtuk meg, hogy vége van a háborúnak. Nehéz leírni a boldogságunkat. A lágerben meg voltunk fosztva minden információtól. Már aznap eleresztettek, egyszerűen eltűnt az őrség, és bárki oda mehetett, ahova akart. Én a barátnőmmel, Fridával elindultam hazafelé. Mi ketten együtt mentünk a koncentrációs táborba, együtt dolgoztunk a koncentrációs táborban, egy fekvőhelyen aludtunk, és együtt is tértünk vissza Munkácsra. Miután elhagytuk a lágert, az első két hétben Reichenbachban egy kiürült német lakásban laktunk Fridával, valami alkalomra vártunk, hogy hazajuthassunk. Aztán jöttek a csehszlovák Vöröskeresztől, csehszlovák állampolgárokat kerestek. Mi csehszlovák állampolgárnak tekintettük magunkat, mert azt feltételeztük, hogy Magyarország átmenetileg foglalta el Kárpátalját. Beszéltünk csehül, és úgy gondoltuk, hogy ez elég bizonyíték arra, hogy csehszlovák állampolgárok vagyunk. Elvittek minket Csehszlovákiába, Trutnovba, ez az első határ menti város, onnan pedig tovább Ostravába, Ostravából Pozsonyba. Pozsonyból Budapesten keresztül mentünk haza. Sehol sem kellett fizetnünk, elmondtuk, hogy koncentrációs táborból jövünk, és mindenhol adtak ennivalót az útra. Megérkeztünk Budapestre. Budapesten elmentünk a zsinagógába. Ott megmondták, hova menjünk. Egy zsinagógába mentünk. Volt ott egy nagy épület, ami valószínűleg jesiva volt korábban. Megvizsgáltak minket, naponta háromszor kaptunk enni, aztán néhány nap múlva hazaküldtek. Összeverődött ott egy társaság munkácsi fiatalokból, velük együtt utaztunk haza.